

АДЫГ

Адресубликәтә ҳәынтқарратә усхәартә «Аҗснымедиа»

2025 ш. октиабр 30 № 78 (21 683)

Ахәынтқарратә Дума аделегация идикилеит

Ахада Иусбартакны

■ Аҗсны Ахада Урыстәыла Ахәынтқарратә Дума аделегация идикилеит. Аиҗылары иалахәын Ахада Иусбарта анапхгафы Беслан Ешба, уи ихәтыпуаф Дмитри Шамба, Ахада Иусбарта аҗнытқатәи аполитика аусбарта аихабы Хышба Инал.

Ахәынтқарра Ахада асасцәа аҗсшәа рахәо, итабуп хәа реиҳәеит ареспублика инеиҗынкыланы иарто ацхырааразы, иағызгәеиҗеит Ахәынтқарратә Дума есқынҗы Аҗсны адгылары шанаҗоз.

«Бзиала шәабеит хәа шәасхәоит. Ххәынтқаррақәа ирыбжәоу аизыка-заашьақәа хәылауаа рыҗстазаашьа

аиҗтәра иазынархоу аицхырааразы алшара җыцқәа рыла ихәтәауа иа-лагеит. Ари зеиҗш хықкны иҳамоуп. Гәхәароуп Урыстәылатәи хқолле-гацәа, анагзаратә мҗреи азакәантца-ратә мҗреи рхәаақәа иртагзаны хқоллегацәа даара аҗхарра атцат-ны, хзызаарала иахьазыкоу абас атцак ду змоу хәиашьаратә еизыка-заашьақәа», — иҳәеит Бадра Гәынба.

Урыстәыла Ахәынтқарратә Дума Ахантәафы ихәтыпуаф Владислав Даванков иатшыны иҳәеит, апарла-ментбжьаратә усеицура ашьақәыр-гылары иамоу атцак ду атәы. Уи Аҗс-ны Ахада Урыстәыла Ахәынтқарратә Дума Ахантәафы Виачеслав Володи-ни, афракция «Ауаа җыцқәа» анапх-гафы Алексеев Нечаевы ркынтәи са-лам ииҗеит.

«Аҗсны сара даара исзааигәоу республикоуп, лассы-лассы саҭаа-

лоит. Хпартия аҗыза апарламентб-жьаратә еизыказаашьақәа шыақәыр-гылатәуп хәа адтца хәиҗеит. Хәзлацәажәаша атемақәа есқын-гы ирацәаны иҳамоуп, урт имачуи ибжьаратәуи анапхакрақәа рырҗеи-рагы иадхәалоуп. Апартияқәа аиш-зара рыбжьазар, аҗышәа еимырда-лар бзиоуп, избан акәзар уи аидеи-а җыцқәа, аҗәаләгала җыцқәа реимда-ра алнаршоит», — иҳәеит Владислав Даванков.

Урыстәыла Ахәынтқарратә Ду-ма Ахантәафы ихәтыпуаф Влади-слав Даванков напхгара ззиуаз Ахәынтқарратә Дума аделегация Аҗсныка иааит апартия «Аҗсны жәлар рфронт» анапхгара иканатцаз аапхьарала. Урыстәылатәи апар-ламентариқәа хәтыр зқәу асасцәа рахасабала Аҗсны жәлар рфронт аизара ду аусура реаладырхәит.

Ахәыцқәа рыхьчара иазкны

Аиҗылары

■ Урыстәылатәи Афедерация Ахада икны икоу ахәычы изинқәа рыхьчаразы Азинмчы змоу Иаппа-рат аҗы Аҗсны аделегация ры-дыркылеит.

Уи рхы аладырхәит Урыстәы-латәи Афедерация Ахада икны икоу ахәычы изинқәа рыхьчаразы азинмчы змоу Мария Львова-Бе-ловеи, аппарат аусзуоцәеи, Аҗсны ахәыцқәа рзинқәа рыхьчаразы азин-

мчы змоу Мактина Цыиҗыалпхаи азиндыршы Екатерина Лиаховец-каиен.

Аиҗылары иалахәыз чыдала ах-шыошыштра арҗеит икоу амемо-рандум ахәаақәа иртагзаны аҗ-ганктәи аусеицура арҗеиара азтаара. Аганкәа рхәтарнақәа уи анагза-разы иҗататәу иалацәажәеит, иара убас ахәычы изинқәа рыхьчаразы аинститут аҗаҗхьа икәгылоу акту-алра злоу еҗырт азтаарақәагы ир-заатгылеит.

Чыдала ахшыошыштра рытан иара убас Аҗсны ахәычра ахь-чара иадхәалоу асистематә зтца-

арақәагы. Аҗсуа ган ихадароу атемақәа жәпакы азгәанатәит: ахәыцтәи психиатриатә усбартақәа рырҗеиара, амедицинатә маругақәа реиҗарҗыцра, ахәыцқәа акибер-шәартарақәа рацәыхьчара.

Аиҗылары ашьтахь Мактина Цыиҗыалпха Аҗсни Урыстәылеи рыжәларқәа ркультураҗеи аизааигәа-ра асимвол ахасабала Мария Льво-ва-Белова хамтас илылҗеит Фазиль Искандер иновелла ала аҗәалар-шәаратә параҗырыпы «Чик». Аиҗыла-ра аҗәрейбагаратә, аишызаратә җаз-шыа атцаны имоаҗысит. Уи моаҗхьа иартцабыргит аҗганк ахәыцқәа рзинқәеи рзакәантә интересқәеи рыхьчара иазырханы аринахысгы аусеицура ишазхиоу.

Аҗсуа бызшәа – есымша!

Хәжәлар рахь

■ Аҗсны Ахада Бадра Гәынба хәжәлар ирыдыныхәале-ит есымықәса, октиабр 27 азы иазгәартә аҗсуа бызшәа Амш.

«Иахьа иазгәахәоит аҗсуа бызшәа Амш – хәжәлар рзы атцак ду змоу аныхәақәа ируаку. Аҗсшәа – ари хәызмазам малуп. Ажәытәзатәи абызшәақәа иреи-уоуп. Уи ианыпшит хәжәлар рто-урых, ркультура, рдоухамч.

Ахәтәи бызшәа аиқәырхара – ари культуратә уснагзатә ма-царам, ари амилат рыказаара азтаара ауп. Абызшәа анызаар – ианызаауеит ажәларгы. Абри акнытә, хбызшәа аҗәцарақра, уи арҗеиара, хәҗхьақатәи абица-

рақәа рызнагара – хәрт хәхьтә дарбанзаалак иуалцшәа ауп», – иазгәаҗоуп адныхәаралаҗы.

Ахада чыдала иатцишьит, ахә-ынтқарра ашьаҗақәа шыканатәо аҗсуа бызшәа дыртцаразы, атца-рей, атцаарадыррей, амассатә информация ахархәагақәеи, есымшәтәи аҗстазаареи рк-ны абызшәа иааннакыло аҗыҗ арҗәааразы.

«Шәаи еицахәхьчәп ххәтәи бызшәа, уи ала хцәажәалап, ххәыцқәа идхәртцалап, аҗәа абзиабара, хәбацәа, хәбдуцәа хәтыр рықәцара, хкультура аҗәа-дура ацәанырра урт ирылаха-азалап.

Аҗсуа бызшәа онымолаа-ит «наҗаҗыцхьаза, школцы-цхьаза, таацәарацыцхьаза!» – Ахәынтқарра Ахада абас азе-игьашьарақәа кәиҗеит.

Ашықәсқәа иргәылгоу ахәаҗшцәа рыбзиабара

Адныхәалара

■ Аҗсны Ахада Бадра Гәынба Аҗсны жәлар рартист Кьасоу Хаҗба ииубилеи идиныхәалеит.

«Хәтыр зқәу Кьасоу Золо-тинск-иҗа! Гәык-псыкала ишәы-дысныхәалоит шәиубилеи!

Шәара 50 шықәса инарзы-напшшуа аҗсуа милаҗтә театр аматц азура иазышәкит. Уи аамҗа иалагзаны җазара харакыла инашәыгзеит ахәаҗшцәа рыб-зиабара шәаазгаз, ргәалашәа-раҗы инхаз арольқәа. Иара убас имачым қәҗеиара шәахьыхәма-рыз акиносахьақәагы.

Ирацәоуп шәҗабаа аҗсуа театр акадрқәа реиҗаазара аус аҗы. Еснагь шәрыҗылымхан акы-баф змоу аҗар, урт ацхыраара рышәтон.

Аҗазара инаваргыланы, еснагь шәалахәын ауаажәларра-полити-катә җстазаара. Ахәынтқаррей хауаажәлари шәырзааҗсон, еи-

уеиҗшым аамҗақәа рзы шәыкан Жәлар Реизара адепутатс, аку-льтура аминистрс.

Иахьа уажәраанзагы ааҗ-сарақ шәықәымкәан шәнапы алакуп бзиа ижәбо, шәыҗста-заара ззышәкыз актиор изана-ат, ахәаҗшцәа шәырҗәыҗоит шәказарала.

Акыр иаҗсоу Кьасоу Золо-тинск-иҗа, ишәзеиҗысшәоит аҗәабзиара, ашықәсынтцара рацәа, амилат театр азырга-раҗы ақәҗеиара дуқәа. Наунагза ишәыцзааит ашықәсқәа ирылган иаажәго ахәаҗшцәа рыбзиабара. «Сааныбзиала шәеилагаит!»

Аҗсны Аҗыза-министр Влади-мир Делба Аҗсны жәлар рартист, С.Чанба ихьз зху Аҗсуа драматә театр актиор Кьасоу Хаҗба 75 шықәса ихьцтра идиныхәалеит.

Владимир Делба телла ицә-ажәараҗы иазгәеиҗеит актиор ил-шамҗақәа, иатцишьит абафхәтәра ду шимоу, изеиҗышәеит аҗәабзи-ара, аҗхьаҗагы арҗеиаратә қәҗеи-арақәа.

Агәатарақәа ирыцтцахоит

Закәанда аргылары – мап!

■ Ақалақь архитектор хада Би-слан Баҗәтелиа апрокуратура аусзуоцәеи ахтныкалақь аха-блақәа рыошнусбартақәа рнапх-гацәеи ицны изакәанымкәа иргылоу ахыбрақәа раарцшра-зы планла иазцхьагәаҗоу аусмоаҗгәтәқәа наигзоит.

«Ахтны-қалақь ахада Темыр Агрба инапынтала есымчыбжәа

агәатарақәа моаҗаагоит. Ақа-лақь аҗы икоуп хыцхьазара рацәала закәантә шыаҗада ир-гылоу ахыбрақәа. Цьара-цьяра аихагылақәа дыргылахеит, цьяра-цьяра ахыбра ауасхыр ашьтацара иаҗуп. Хара аргыла-ра ахыммоаҗысуа аҗыцқәа рахь хнеиуеит, ахыбра апшәмацәа хә-арыҗхьоит, азцхьанцәақәа рахто-ит, ақкаанцәақәа еиқәхаршәоит. Ас еиҗш агәатаратә усмоаҗ-гәтәқәа есымчыбжә имоаҗы-сует», — иазгәеиҗеит Бислан Ба-җәтелиа.

Жәлар Рейзара аделегация

XII аконференцияҕы

■ Карачы-Черкьестәи Ареспублика Жәлар Рейзара (Апарламент) Аиҳабы Александр Иванов иаапхьарала Апсны Жәлар Рейзара-Апарламент Аиҳабы Лаша Ашәба зхадараҕы дыкоу аделегация Архыз имҕапысыз Нхытц-Кавказтәи Апарламенттә Ассоциация XII аконференция ахы аланархәит.

Аделегация иалоуп адепутат-цәа Астамыр Цьопуеи Дмитри Маршани. Аконференция апрограма ахәаакәа иртәгзаны иазгхьагәтан Нхытц-Кавказтәи Апарламенттә Ассоциация Ахеилаки Ассоциация аилаккәеи реилатәара. Ирылацәажәеит азақәантцара, асоциалтә политика, анаука, акультура, атцарадырра, амилаҭбжьаратәи аизыказаашьақәеи апарламентбжьаратәи аимадарақәеи ухәа ирыдхәалоу азтцарақәа жәпақы.

Нхытц-Кавказтәи Апарламенттә Ассоциация атцан латцарамза, 2011

шыкәсазы Уи аилазаараҕы икоуп Урыстәылатәи Афедерация асуби-екткәа быжьба: Чечентәи Ареспублика, Ареспублика Нхытц-Уагстәыла – Алания, Кабарда-Балкариатәи Ареспублика, Карачы-Черкьестәи Ареспублика, Ареспублика Дагьстан, Ареспублика Ингушетия, Став-

ропольтәи атәылаҕацә, иара убас Ассоциациятә лахәыла – Аахытц-Уагстәыла Апарламент рзакәантцаратә усбартақәа. Архыз имҕапысыз аконференцияхь аапхьара рыман Алада-Урыстәылатәи Апарламенттә Ассоциация аилазаара иалоу апарламенткәа зегьы.

Аикәшахатра рыбжьартцеит

«Апснымедиа» – Псковтәи «Медиацентр 60»

■ Апсны Псковтәи аобласти рмедиахолдингкәа аусеицуразы аикәшахатра рыбжьартцеит.

Псков имҕапысуаз VI Жәларбжьаратәи амедиафорум акны еи-цырзеицшу акультуратә малкәеи атоурых иаку азнеишьеи иазыроу аусшәкәы рнапы атцаршәит «Апснымедиа» адиректор Хада Роберт Цьопуеи «Медиацентр 60»

адиректор Ирина Фиодоровеи.

Роберт Цьопуа журналистика «еидызыло ацха» ахәсабала инанагзо ароль инатшны иазгәеиҕеит. Уи убас ихәеит:

«Ажурналистика ажәларкәеи атәылақәеи еимаздо ацхақәа иреиуоуп. Хара иахьа хнапы зтцхәауа аусшәкәы Псковтәи аобласти Апсны ацхара зтоу реизыказаашьақәа рырҕиараҕы даҕа хра злоу шыаҕакны икалоит».

Ирина Фиодорова аикәшахатра шыкәсык апхьа ихацыркыз аусура иацнатцәит хәа иазгәалтәит. Уи убасгьы иацылҕеит: «Агәра ганы сыкоуп, хәпхьака хра злоу аускәа мацымкәа ишахыцшү. Хәхшыфшышра зыкәку еипшүп, аусеицуразы алшарақәа – рацәоуп. Гәахәарыла шәара шәпшышәа шәымаадоит, хәишызарагьы ахәақәа рыртбаара хәзхиоуп».

Апснытәи ахақьымцәа – Москва

Амилаҭ ргәабзиарахьчара

■ Агәабзиарахьчара Аминистрра аделегация Москва ақалақь аҕы жьҕаарамза 22–23 рзы имҕапысыз IV Амилаҭтә конгресс «Национальное здравоохранение» ахы аланархәит.

Абри азы адырра канатцәит Апсны агәабзиарахьчара Аминистрра

апресс-матцзура.

Аделегация аилазаараҕы икан агәабзиарахьчара аминистр Едуард Бытәба, Ареспубликатә хәышәтәырта ахақьым хада ин-апынтқәа назыгзо Ерик Хәтхәа, Гәдоутатәи араионтә хәышәтәырта хада ахақьым-арентгенолог Сариа Лакоба.

IV Аконгресс апрограма иалагалоуп амедицинатә цыраара ахәтабзиара анапхгаратара, афедералтә проекткәа рынагзара, агәабзиарахь-

чара асистема афинанстә тышәын-тәалара алыршара, ацифратә трансформация, агәабзиара аицхара алзыршо атагылазаашьақәа рапцара, изшәыдоу акрыфара алартцәара ухәа ирыдхәалоу ихадоу азтцарақәа.

Едуард Бытәба аусмәаҕатәкәа ихы рылаирхәит Урыстәыла агәабзиарахьчара аминистр Михаил Мурашко иаапхьарала.

Аконгресс иара убас рхы аладырхәит: Урыстәыла агәабзиарахьчара аминистр Михаил Мурашко, Урыстәыла ақытанхамма аминистр Оксана Лут, Москва ақалақь ахада Сергей Собинин, Липецктәи аобласт агубернатор Игор Артамонов, Иаарту Акционертә Еилазаара «Урыстәыла Атәахыртатә банк» («Сбербанк») апрезидент Герман Греф, Урыстәыла агәабзиарахьчара Аминистрра акны икоу Н.Ф. Гамалеи ихьз зху аепидемиологиеи амикро-биологиеи рзы Амилаҭтә тцәарадырратә центр адиректор ихатыпуаҕ Денис Логунов, Урыстәыла Афедералтә амедицина-биологиатә матцзура анапхгаҕы актәи ихатыпуаҕ Татяна Иаковлева, Афедералтә матцзура «Урыстәылагәабзиарахьчарахылапшра» («Росздравнадзор») анапхгаҕы Алла Самоилова, Урыстәылатәи Афедерация агәабзиарахьчара Аминистрра агәабзиарахьчара аинформатизацияи аиҕкаареи рзы атцәарадырратә Институт хада адиректор Ольга Кобиакова ухәа убас егыртгьы.

Красноярск атцара зтцә рпцылара

Асасдыкылар афорум акны

■ Апсны аделегация Красноярск имҕапысыз III Урыстәылатәи асасдыкылар афорум аусура ахы аланархәит. Асасцәа бзиала шәабеит хәа реиҕхәит Красноярсктәи атәылаҕацә агубернатор актәи ихатыпуаҕ Сергей Пономаренко.

Аусмәаҕатә актәи амш азы Апыза-министр ихатыпуаҕ Варздат Миносиан зхадараҕы дыкоу Апс-нытәи аделегация ахатарнакцәа афорум еиуеицшым атематикатә сессиякәа рхы аладырхәит. Красноярск иара убас имҕапысит Апс-нынтәи ара атцара зтцә аstudentцәа рызтаз, атцара апроцесс иацоу ауадафракәеи ачы-дарақәеи ирылацәажәеит. Убри аан урт инатшны иазгәартәит арака апрофессионалтә еизхаразы зыҕазара хараку азыкатцара шыкоу. Варздат Миносиан Урыстәылатәи аган ахатарнакцәа итабуп хәа реиҕхәит Апсны иалтцыз аҕар атцаразы ироуз алшаразы. Уи иазгәеиҕеит ареспублика анапхгара урт ганрацәала адгылыра шрынаҭало.

Ахатәы бызшәа адоухамч

■ Апсуа бызшәа амчыбжь ахәақәа иртәгзаны С. П. Басариа ихьз зху Очамчыратәи ашкол-интернат акны имҕапған алитература-сахьаркыратә ауаажаларра-политикатә журнал «Алашара» 70 шыкәса ахытцра иазкыз ахәылцәз.

Аусмәаҕатә рәаладырхәыртц уахь имҕахытцит Апсны ашәкәышцәа Реидгыла ахантәаҕы В. Апхәзоу, журнал «Алашара» аредактор хада А. Лагәлаа, абызшәатә политиказы ахәынҭқарратә усбарта аиҳабы Гә. Кәытцниа, журнал «Амцәбз» аредактор хада Гә. Сақания.

Саси-цшәымеи бзиала шәаабеит хәа рахәауа, аикәшәара аалыртит ашкол-интернат аиҳабы А. Чолокәуа. Уи дазаатгылеит ашколхәыцкәа рымчала еиҕкааз аусмәаҕатә ахыкәки атцаки.

Иубартә икан атцәцәа даара ибзианы ишазыкатцәз. Урт исахьаркны ирыпхьон апсуа поетцәа ражәе-

за-министр ихатыпуаҕ Варздат Миносиан, Апсны атуризм Аминистрра ахатарнак Инара Бениа, ақытан-хамма Аминистрра аэкономика ақәша аиҳабы Беслан Папба, «Акурорт Пицунда» апансионаткәа реидгыла ахатарнак Азамат Багәтелиа.

Апсны апрофильтә усбартақәа рнапхгаҕцәа, Урыстәыла Ахада Иусбарта азбанҭала Апсны Ахада идгыларала сынтәатәи апхынра-зы ареспубликаҕы имҕапысит Сибратәи Афедералтә университет агастрономия Аинститут аҕы атцаразы аконкурс.

Уи алтцшәақәа рыла, быжьык хәыда-псада атцаразы иарбоу атцараиурта иахыпхьазалахәит. Аипыла-раҕы аstudentцәа аконкурс алахәаразы агәалақазара рызтаз, атцара апроцесс иацоу ауадафракәеи ачы-дарақәеи ирылацәажәеит. Убри аан урт инатшны иазгәартәит арака апрофессионалтә еизхаразы зыҕазара хараку азыкатцара шыкоу. Варздат Миносиан Урыстәылатәи аган ахатарнакцәа итабуп хәа реиҕхәит Апсны иалтцыз аҕар атцаразы ироуз алшаразы. Уи иазгәеиҕеит ареспублика анапхгара урт ганрацәала адгылыра шрынаҭало.

гатә иаздырхәит журнал «Алашара» ахьз згәылубаауа абаннер ду. Абарткәа зегьы ишәкәдырҕәҕеит атцәцәа ирылоу акыбаҕ.

Анаҕс ажәа рыман ашкол-интернат иаҭааз асасцәа: В. Апхәзоу, А. Лагәлаа, Гә. Кәытцниа, Гә. Сақания. Апсуа бызшәа амчыбжь аныхәа рыд-ныхәалауа, иазаатгылеит журнал «Алашара» аиубилеи инадхәаланы апсуа литература знысхәоу амма, аханатә еипш, ахьз ҕыцкәа шцәыртцүа. Хәарада, аҕар алитературахь рапхьатәи ршыаҕақәа ахәеиыхырго еиҳарак ашколкәа ркны ауп. Убри акнытә, артцәцәеи ашәкәышцәеи реимадара атцәки дуны иахәапшәеит, агәра ргоит апхьакаҕы русеицура иабзоурахо шырацәахо.

Ахәылцәз ахыимҕапысуаз иара убас ицәыргакәтан ашколхәыцкәа рымчала итыхыз асахьақәа, аграфи-ка иатцанаука Дырмит Гәлиа исахьа еипш, арака улапш нарыкәшәон асахьаркыратә литература шыаҭас

инраалақәа, инарыгзон еиуеицшым аинсценировкакәеи ашәақәеи.

Иналкааны иазгәатәтәуп ашколхәыцкәа рхатәы бызшәа шыахәла ишырдыруа, уи рыкәгылақәа ишырныцшуаз, изыпхьоз, инарыгзон ртцакы шеилыркаауаз, ишырныруаз. Хымпада, апсуа бызшәа амчыбжь азгәатаран уи шыарда атцана-куеит. Арака артцәцәа ирыбзоуруоу рацәоуп ахәыцкәа рхатәы бызшәа абзиабара рылаазараҕы, убри акнытә, уи даара игәцаракны иаз-неиуеит. Ашәахәаҕацәа ргәыц илаз рышәтцатәи еипшны, насгьы ажурнал ахәтыр азы «Алашара» – 70» хәа антцаны асценаҕы рцәыртцра ахәапш-цәа аршанхәит.

Уи мацара акәымкәа, аусмәаҕ-

икатцаны итыхыз еиуеицшым асахьақәа, цакыла игәылыртәау, уздызыпхьало, узырхәыцуа апеи-заккәа. Итыхыз реицлабраҕы иал-каатәын ирейҕу аусумтәкәа хцә. Урт ралцшаара асасцәа ирыдырга-леит. Цабыргны, еицәакны иалыр-кааит ирейҕуп хәа ирпхьазаз х-у-сумтәк. Инеидкылыны уахәапшүзар, аусумтәкәа ирытцубаауеит ахәыцкәа атыхра иахьазыманшәалоу адаҕы, атыхраан акомпозиция аиҕкаа-ра шрылшо, рыгәтакы ацәыргашьа ишақәшәо.

Ашкол-интернат аиҳабы А. Чолокәуа лнапхгарала аусмәаҕатә аз-лырхәит артцәы Л. Пагәаапха.

В. Ажәанба

Анакәаңиатәи абааш амаза

Афонҗыцтәи аҗапы 50 шықәса ахытҗа иазку аконкурс азы

Иршанхагоу аланырҗшыра

Ахра Анкәаб

■ Ирхәоит аҗстазаара амазақәа зегь рааста здыруа зқышықәсала иреи аҗсрей ирышахату ахақәа роуп хәа, урт изхаану ахәара иакәитытгыгы егыа хзаадырттын, аха... Адгьыл хыхь иқәу раастагы, ынтәны еихазар акәхап, хахәла аҗсабара иачаңаз, уи аҗаҗтәи ахтынрақәа рымаза, урт рыпшзара узыршанхо ланарҗшыраны изыко-угыи уи азақәхап.

Ауаҗы игәаңхар, аҗсабара аҗсы ахатҗара шилшо агәра гоуп. Уи аҗстазаара иартҗабыргхьейт. Хадгьыл пшыаҗы зхыпхьазара маҗым ахапқәа, ауаа рылабара иакәитхарц аамтә раҗәеи имаҗым аҗбабаи ақьырзтәуп хәарада. Анҗәа ида шахат дызмам «адгьыл аҗаҗтәи аҗсабаратә мазатәахыртақәа» ашәт азаҗаҗы ишгәылтәуа ииҗш, иаарт-хозар акәхап, мышкымзар мышкы, ф-жаашықәсеи бжаки раҗһа, Анҗәа ихазы иалихыз Аҗсынра, ижәытәзоу атоурых җаула иаршахатгоу атыпқәа иреиуоу Анакәаңиатәи ашыа, аҗа-дахтәи аҗаҗала, амшын ақәыпшыларыхтә 220 м. ахарақыракны, зыбгьышьтыбжь гәыпсыршыагоу, еиу-еипшым ашәаҗыцәаҗ хкқәа рымтҗан, аҗәлар акыр ахәамтәқәа зыркхьаз, «җа змазам» хәа ахьз зыртахьаз акылхара җазыпшыхьыз, анаҗс уи аҗааҗәа аршанхартә аҗсы ахатҗара зыбзоуру Гиви Смыр иеипш, гәыла-псыла аҗсабара иамадоу ауаҗы дақәшәар.

Уаҗ даршанхартә икоуп иҗабыргны хәпсәдгьыл аҗсабара. Иблахкыгоу уи аҗшзара иссиру агәалаҗазаара зырҗыхо, зхәара уадаҗу җәаныр-рак инамтәрц залшом дарбанызаала. Ахауа зыдыа, амшын иатҗәа, ашыа җаҗақәа, иҗкыҗа иеипхнышуа азиасқәа ухәа, абеиарақәа зегьы ирыҗаҗәахуп мазак-мазак. Ишдыру еипш, аҗсабара дахәтакуп ауаҗы. Урт шеимадоу, ишхеибартәауа азәгыи изы имазам. Ауаҗытәыҗса аҗстазаараҗы дыканаты имазоу ари адунеи пишәалароуп. Уи ихшыҗи, игәаҗреи, илшареи ирыбзоураны ауаҗәларра рзы ихырҗаҗахартә аҗсабара аҗсы ахатҗара шилшогыи еилкаауп.

1988-89-тәи аҗдарашықәс анхыркәшахоз, маи мза атыхәтәантәи амшқәа руаказы, шықәсык аҗһа

апоет, алитератураҗаҗ Владимир Платон-иҗа Анкәаб ихьз зхыртәз, Хәаҗтәи абжьаратә школ, 7-11 аклассқәа рҗаҗәа, раазаҗәа ры-цны иаҗаит Афонҗыцтәи аҗаҗы. Раҗһаза акәны ари аланарҗшы-ра иаршанхаз сыруазәкын арт аҗәахәақәа зыҗуа схатәгы. Зегь җашьатәын арака, аҗаҗы аҗышәт аҗнытә 1300 м. унасызәго, ичы-доу адәыгба маҗ инаркны улапш иҗашәоу иарбанзаалак. Хәаа змам угәыргьара иузнартысуа ахәыц-рақәа, икеи-кеиуа аҗәған аҗтәи аетҗәақәа реипш, насып-лашаран иухьызсо, жәғангәашәлхьара уза-тызшәа ауп ухы шубо. Саатки бжаки аныкәара иалагзаны, уи амҗаҗаҗ Лиудмила җаниа, уажәшәтә изласе-

Уаҗ даршанхартә икоуп иҗабыргны хәпсәдгьыл аҗсабара. Иблахкыгоу уи аҗшзара иссиру агәалаҗазаара зырҗыхо, зхәара уадаҗу җәаныр-рак инамтәрц залшом дарбанызаала. Ахауа зыдыа, амшын иатҗәа, ашыа җаҗақәа, иҗкыҗа иеипхнышуа азиасқәа ухәа, абеиарақәа зегьы ирыҗаҗәахуп мазак-мазак. Ишдыру еипш, аҗсабара дахәтакуп ауаҗы. Урт шеимадоу, ишхеибартәауа азәгыи изы имазам. Ауаҗытәыҗса аҗстазаараҗы дыканаты имазоу ари адунеи пишәалароуп. Уи ихшыҗи, игәаҗреи, илшареи ирыбзоураны ауаҗәларра рзы ихырҗаҗахартә аҗсабара аҗсы ахатҗара шилшогыи еилкаауп.

илкаартхаз ала шәышықәсбжак раахыс, игәыку лыбжыи хаа ала, аҗа-аҗәа аҗаҗы аартра атоурыхы, иу-никалтәу аҗнуҗатәи уи аҗсабарей рызбахә далаҗәаҗәо, азәҗымхара харақы рызҗәырызго, иахзә-италхәоу даара уагәыланалон. Абрака иазгәастарц стахуп, Лиудмила Кәыҗка-иҗа Афонҗыцтәи аҗаҗы раҗһатәи аныкәара амҗаҗаҗәа, «Аҗсны атуризм аусхк зәаҗсәзтәыз аусуҗ» хәа ахатҗартә хьзы зыхтәу: Циала Константин-иҗа Лакоиа, Лида Хәымса-иҗа Хәарцкыи, Николаи Сафар-иҗа Шамба дшыруазәку. Иара убас, Лиудмила җаниа лоуп аҗаҗы официалла аартра аамтәқәак шагыз, иҗыашьахәу ари аланарҗшы-ра, раҗһа аҗсуа бызшәа аныҗырц, 1975 ш. маи 11 аҗны 107-шык аҗсуа быргҗәа рзы раҗһазатәи аныкәара аҗсышәала имҗаҗызгзгы.

Ашколхәыҗқәа хзы Лиудмила җаниа «лажәабжьейтәхәара» хәпш-рит, 1961 ш. рзы 16 ш. иртагылаз атыҗантәи арҗыс Смыр Гиви, икыду аиахәа иеипшха, аҗаҗкәа кнахәақәа ирыбжыысуа акылхара ала, ашаха иеантәны 35 метра дшылбааз. Уи захауаз арҗарҗәақәак ускан иаба-адыруаз, даҗәа хышықәса рнаҗс, аҗсәдгьыл ахьчаразы хәидызкылаз архәта җызас дшаиуаз уажә зызбахә хәхаз, агәаҗреи агәымшәарей злз

ауаҗ. Аха... акалшәа ишами адунеи?!

Имариоу хәа акаҗы ыкам ари аҗстазаараҗы, игәатҗан ихьухьуа деимыздоу, иҗымҗәауа җәашьҗас игыҗра мырзқәа, адгьыл аҗаҗтәи адунеи маза аҗҗаара абас иеази-кит, згәаҗей зыхшыҗи еиҗрымшәоу, Анакәаңиа амҗан изыҗауаз арҗыс кәыпш. Зеипшкәмло егыҗкам! Иара ари ашықәсан Вахушти ихьз зхыз агеография Кырттәылатәи аинсти-тут, аспелеологҗәа: А. Окроҗьанаш-вили, Б.Гергедава, З.Тинтиловов дрыцны, 139 метра аҗауларәҗы 18 саат инарзынапшуа иҗарыпшыхәт аҗаҗы, аха уи азхомыт. Аҗбатәи аекспедиция мҗаҗан 1963 ш. рзы. Жәохә мшы имҗаҗысуаз, 1964 ш. рзы, ахҗатәи инеизакны 105 саат

зымҗазкыиз аҗшыхәра-җҗааратә усмҗаҗгәтәқәаҗы иахьынзәкәна-газ алтшәақәа рзаамырҗшит. Уби аҗнытә, 1967-1974 шықәсқәа раан иеиҗынкыланеи аусурақәа мҗаҗы-суан. Аҗауларей аҗбаарей рымҗеа-ки, аҗнуҗатәи аҗсабаратә җагылаза-ашьақәеи рыла, адунеи аҗны зызбахә рылатәахьоу Словениа иҗоу – Шко-ционтәи, Америка – Карлсбадтәи ака-ла ирыҗамхо Афонҗыцтәи аҗаҗы аартын ииуль 4, 1975 ш. рзы. Моск-веи Кырттәылеи, Аҗсни реиҗабы-рақәа рхатарнакқәа рыла ишыақәгы-лаз, аҗаҗы аҗааҗәа раҗһатәи агәып рзы аныкәара мҗаҗылге-ит, сынтәа аҗаҗы ақәраныхәа ана-згәартәу, ииуль 4 аҗны атыхәтәантәи лымҗаҗгәрала зусура зыркшәаз Ли-да Хәымса-иҗа Хәарцкыи.

Аҗсуа доухатә дунеи аилкаа-раҗы ичыдоу атып аанызкыло, аҗсәдгьыл ахьаҗәаҗ пхьагылаҗәа ируазәкыиз Гиви Смыр, аҗсабарәх имаз агәыбылра ихәыҗракнытә иа-ауан. Уи дызкәырҗахаз, еснаҗ зыҗ-ны дыҗаз аҗсабарей иарей ахаангы рыгәқәа еихшәомыт. Зегь рбызшәа иахауан, еиликаауан, дрымтҗахырхәо драҗәаҗәаҗын ашәаҗыҗәаҗ, ахахәқәа, ашәтқәа, драхәытхәытуан дыззызыршәуаз ақәараҗҗәкәеи, ази-асқәеи, дыршәызан амзәи аетҗәкәеи, саатла урт дырзыпшуа, иарей да-

рей ргәы җибамтәаза еилибака-алар рылшон. Ажәакала, хәамтәз-тәи ауаҗы ибзәара иашьаҗоу, аха есааира дызҗәыхарахо аҗсабара дахәта иашан иҗабыргны. Ус аҗаза-ара азәгыи идиҗомыт, Хәзшәз иҗ-нытә иара ихатә гәаҗхара акәын уи. Арака иҗәоу ахшыҗҗак даҗәазнык-гыи ишыақәдыргәҗәоит, жәашықә-сақәак раҗһа аҗстазаара җыба-ра хәжәлар зҗанаргылаз аибашьра аамтәқәа рзы, арҗызаҗны Гәымстәи ахыргәҗәартәтә җәахәаҗы иҗазаара аантәи аҗагылазаашьақәаҗы.

1992-1993 ш. ш. рзтәи Аҗсны жәлар Рҗынҗыҗәлатә еибашьра аан, имаҗым Афонҗыцтәи аҗаҗы аусуҗәаҗа рахьтә шәақымҗала аҗсәдгьыл зыхьҗоу. Урт рахьтә рыҗ-сы җыақәа ахтнырҗейт хә-җык: Ах-биук ахаҗейтҗәраан дҗахейт 49 ш. зхыҗуаз Вадим Аҗзба, аиааира амш далаҗәыргьарц жәамш роуп изым-хаз Игор Габуниа, ахәра зауз иҗыза дшеиҗәирихәз ахыршә җеыха иҗста-заара җахнәҗәейт Валери Коваль, марттәи аҗәыларә иалазит 33 ш. иртагылаз Валери Аргәыни, аҗәаа шықәса рышьҗахь зыпсыбаҗ пшааз Александр Гудники. Урт зегьы рых-зала, аҗаҗы аиубилейтә усмҗаҗгә-тәқәа ирыхәҗакны, Ахьз-аҗша аҗа-лакьтә бахҗакны еиуеипшым атла хкқәа еитәхан.

Хәаҗтәи ашколхәыҗқәа ахахәтә зыҗҗәеи, 25 метра иҗаулоу азиа «Анатолией» аҗсабаратә җыа-шыахьы аартҗы «ахтынрахьы» дызлалбааз акылхара ахьынтәу-бартоу, адгьылкәыпшыларыхтә 135 метра алакәыракны иҗоу «ауа-да еитчы» – азал «Анакәаңиа» аҗ-нытә, хәмәа иаҗахҗейт, аныкәарақәа ишыақәыргәҗәоу рзеипш хырхартә инакәыршәаны. Анаҗстәи, аура ала егырт ирейау – 260 метра иназо «Амхәыркәа рзал» аҗны, «Бела-иа гора» хәа изышәтоу, зыхә хараку адгьылҗҗтәқәа ируаку акальҗиттә шәыҗәра, хәҗсны аҗнуҗатәи ази-ақәа рахьтә еиха илақәу «Безымиан-ное» ахьубартоу, аҗаҗы азалқәа зегь рааста иахьынҗроу хәа иҗхьазоу «Нартәа» хьыҗәналейт. Арака, ад-гьыл атҗантәи ахьынраҗы хьныкәа-ра амҗаҗа злакьыз ала, хәмҗаҗгә-гәа ихалтаз минуткәак аҗсейҗакра ашьҗахь иаҗахҗейт хланарҗшыра ахартәаара. Пшыаи хьыла убла хыз-куа, шәкы ирейау астологмитқәа ры-ла ишчыоу азал «Амхәа» ааныҗыны, зыбжыаныҗра угәатҗанзә иназо, асо-вет аамтәқәа раан еипш, уи ашьҗахь-гыи концерттә зал хәсабла ахархәа-ра змаз «Аҗхьарҗа» уныҗәналейт. Уи ауреи аҗбаарей 2345 метр җыырк-ца җәоит, арака изныкымкәа аҗа-аҗәа дыршанхәхейт ахәынҗқар-ратә хортә капелла артистҗәа. Аха, 2010 ш. раахыс. аҗаҗы аартҗы 2004 -2018 ш. ш. рзы адиректорс аус зуаз Гиви Смыр иажәаләгала ала акон-цертқәа рымҗаҗгәра «Аҗхьарҗа» аҗнытә ииаган, уи азы еиха иман-шәалоу хәа азпхьаҗәатәны, 97 мет. ихараку «Аспелеологҗәа рзал» ашқәа. Амала, еиуеипшым аҗагыла-заашьақәа ирыхькыны атыхәтәантәи аҗәашықәса иазынкылан урт. Сынтәа аиубилейтә шықәхьҗҗәра инамаданы еиҗахәаркхейт, хыпхьазаара раҗәала аҗааҗәа здызыпхьало ахәынҗқар-ратә хортә капелла еипш, Р. Гәымба ихьз зху ахәынҗқарратә филормо-ниа ахкынагзәаҗәеи, еиҗырдыруа ауарган архәаҗы Лука Гәделиеи ухәа рықәгыларакәа. «Ахтынра хәтаза-ара» ххәркәшон аныкәаратә хыр-хартәкны итыхәтәантәи – аҗбатәи азал «Аҗсны» ааныҗыуа. Арака уа-машәа иумбарц залшом 20 мет-ра ихараку «икамтәо» азылбааҗәеи. Иара убас, абрака ауп, иҗаҗсыз ашәышықәса 80-тәи ашықәсқәа ры-

лагамтәзы, асахьаркыратә фильм «Приключения Тома Соiera и Ге-кельберри Финна» ахәтақәак ахьҗы-ху. Насгыи, аурыс шәкәыҗы Дмитрий Ермаков ироман «Метро 2033: «Слепцы» асиуҗет ари аҗаҗы аҗно-уп иахьымҗаҗысуа.

Агәып хәейпш фотосахьа аиҗҗы-храла инхәыит Анакәаңиатәи аба-аш иамазоу атып җыашьахьы. Уз-дызыпхьало, еснаҗ ахынхәрахьы иуҗхьо, туристтә тып маҗарам Афонҗыцтәи аҗаҗы, уи убасгыи даараза зҗазкуа, атыҗантәиқәа рнаҗс ахәаанырҗтәи аҗарауа-агыи ирыҗҗаарадырратә тып хәдоуп.

Арака иааиҗмыркәазақәа Уры-стәылатәи аҗарауаа рыдгыларала имҗаҗысуейт аекологиатә монито-рингқәа, убасгыи аҗаҗы аҗнуҗатәи аҗсабара аиқәырхара иазынар-хоу аусурақәа нарыгзәит җымкра-да. Агәатаратә-тҗааратә усурақәа еихаразак иахьымҗаҗысуа «Аҗелек-титтә» зал аҗноуп. Уахь аныкәаҗҗәа ирымҗахьҗҗәитам.

Зҗақыра миллион метра җышарк-ца җәо ахтынра ссир аҗны аҗааҗ дызмыршынхарц залшом: асталак-титқәа, асталәгмитқәа, асталәгнатқәа реипш, ахахәтә шәтқәа, амаҗәахәтә сахьантәқәа, акораллитқәеи аоа-литқәеи ухәа, шәкыла убла хызкуа, зқышықәсала изыҗҗәуа еиуеипшым аминералтә җәыртҗақәа.

Иахбаз-иҗахаз зегьы даара җыашьахьыс иҗаҗо, урт аамтәқәа рзы, хкыҗа маҗк иҗахыкны, аҗста уахьыҗҗало, аҗәлар рҗны «Хәпкылтәа» хәа изышьтоу, җара-дырратә бызшәала «Маҗагәа ихәы» хәа зыхьзхаз, раҗһатәи ауаҗы – «неондертальец» иаанеасыртә хәа ирыпхьазо атып аҗны, Аҗсны Аҗыр-хатҗа Мушны Хәарцкыиа инапхҗа-рала, Аҗсни Урыстәылеи рҗарауаа еиҗылахәны имҗаҗысуаз архео-логиатә усурақәа рахь хәҗәлымхара еихагы ихаракхейт. Урт аҗын аҗеи-ишамтә инаркны изламҗаҗыргоз ала, хәпсәдгьыл атоурыхтә беиара хазыгәдуа, җыҗык уаҗа аҗшараатә жрақәа ххы рылахархәуан цхы-рааҗәаҗәны. Ашкол аҗы хартәаҗәа иахзәейтархәоу хәшымдгьыл ато-урых иҗгәй ирҗаулоу, уи ахь хәбзи-а-бара аҗбанатәуан Мушны Хәарцкыиа, Даур Амкәаб... ухәа репш , аекспе-диция иалахьыз аҗейҗәа хьзырхә-гақәа азәырҗы рҗынтә ихәауаз аҗәабжькәа.

Иҗалап аамтә иалнаршәзтгыи , шықәсқәак рнаҗс, хәпсәдгьыл аҗа-аҗәа зыршанхәз атыпқәа ируа-хәзтгыи Хәпкылтәа – Маҗагәа ихәыи, аха, аҗәаҗкыи ишырхәо еипш , «уа-ра иузбо Анҗәа иуҗизбозароуп»?!. Харазак имгакәа аҗстазаара җыба-ра даҗәа хырхартәк шьҗнахит... Аибашьра!!!

Итыхәаҗҗәарадоуп аспелеоло-гия аганахьала Аҗсны абеиара. Уи дырҗабыргуйт хтәыла аҗақырак-ны, атыхәтәантәи ашықәсқәа рзы, аҗарауаа иаадырҗшыхоу, иҗаулазоу хәа иҗхьазоу, зыҗнуҗатәтә еиҗәа-ашьагыи ланарҗшыра ссирзоу җыа-хәыҗы: Гагратәи ашыҗеибаркыи аихәҗакны, Арбаика иҗоу – «Вере-кин ихәыи» (2223 м.), «Зоу» (Кру-бера; Ворониа – 2224 м.), «Сар-ма ахәыи» (1830 м.). Иара убас Бзыпҗәи ашыҗеибаркыи иатәу – «Хәпкылтәа – Снежнаиа» (1760 м.).

Сажәа хыркәшо абрака иааз-гарц стахуп, сынтәа 50 ш. ахыҗҗа аз-гәахтә Афонҗыцтәи аҗаҗы аартҗы Гиви Смыр: «Хәра адунеи хәпсә-хуйт, аха уи акәым ихәдоу, ихәшьҗа-неиуа аҗар ирзынхәжыуа ауп хәда-ра злоу» хәа лассы-лассы ихәәлоу иажәақәа. җабыргны, ираҗәазоуп Гиви Шамел-иҗа анаҗстәи абиҗа-рақәа ирзыниҗыиз, уи зыхә узым-шьо адоухәтә мазара, хдырра җаула-ла, бляҗыцны еиҗахәрыла аихахара ауп ихадароу.

Аҗсуа доуха атоурых назаза иузақәымтхәо, игәгәаза, аҗшара ақымкә ишьҗа ааниҗыит Гиви Смыр, ус еҗәанхәит уи азқышықәсақәа ирықәланы.

Ҡыңьа айшьцәа Лашькьындараа

Хаштра шәықәым!

Шарида Торчуа

■ Лашькьындар айбашьра ҕала-анза Цхьынцҕар хәа изышьтаз ақыта иалтыз шыңьа айшьцәа Геней Амирани Габелиаа рыпсадгьыл ашәартара иантагыла, рыгепхьарымкит. Зегьы рағхьаза аға иғагылаз ируазәкхеит.

Константитн Габелией ипшәма Заира Гегенаи иразон пшьык ахшара, шыңьа аҕацәеи, шыңьа аҕхацәеи, Анцәа ишихәара иҕан. Аб даара инапы ҕазан, иара инапҕазара иҗкәынцәагы ифьртцауан. Ран Заира лакәзар, дыңхәыс ҕәыған, лбызшәа цәулан, лхымәагашьа, лтәашьа-лгылашья – аҕхәажә ззырхәоз лакәын. Лара шьтрала Тхьына ақыта датәын. Убри азы ахәап, раншьцәа рахь ирымаз ағьыбырпыз айшьцәа руазәк Амиран иаазарабжа зегьы Тхьына изадхәалоу. Айшьцәа – айбашьцәа Геней Амирани Габелиаа ирыңейбашьуаз Реваз Басариа, Иура (Азамат) Цәыңь, ркыта иалтыз, Гена ашкол ицалгаз Мурман Шармат, иара убас раншьцәа Тхьынаа Роман (Чыңа) Кәыркәнаа, Рамин (Мика) Цьелиа, Алиас (Уча) Торчуа ршөызцәа ргәаларшәо иазаатгылеит айшьцәа рейбашьратә мәа.

«Иаргы саргы есены хай-цын»

Аңьынцәтәылатә еибашьра аветеран, «Ағәымшәараз» амедал занашьоу Реваз Басариа шыңьа айшьцәа Геней Амирани Габелиаа иғәаларшәо, иазгәеитейт урт зегьы рағхьаза иргылань ламыс злаз, ачеиңьыка змаз, ағәы гәгәа зытзз шракәыз.

– Абжьаратә царайурта ианалга ашьтахь, арра ирыпхьейт, руалпшьа рыхганы иааит. Рағхьа далган дааит Амиран. Гена иакәзар, шба-хҕа шықәса рышьтахь аррантә даньхынҕа, еиҕка-ара иаҕын аҕсуа гвардиа. Иара иаразнак асия иеанитҕейт. Гена иашьей-ихаб Амиран (Америкәа) убригы хымз иааларынапшуа аҕсуа гвардиа далан. Гена уаҕа дшыҕаз ауп айбашьра иша-лағазгы. Амиран иакәзар, Очамчыра иаб аус ахьиуаз ауастаратә цех аҕны дивагылан.

Айшьцәа ашыңьегьы патриотцәан, ианыхәыцкәаз инаркны иахдыруаз раҕын, иламысуан, азәы ишьтахь игылазомыт, айбашьраҕы рхы ибзи-аны иаадырпшит.

Гена иарбан жәыларазалак-гы далахәын, ахаан ихы пхьейкзо-мыт. Иара акырза дсеитҕбын, аха есымша хайцын. Ахьыргәәртәкәа хаман, аопозициякәа хьчалатәын, лассы-лассы хайццалон. Ииультәи ажәыларан, абаржа анзхытыз, усқан дтас ихадын Лашькьындар инаркны Кәыдрынза амәду аанкылара. Амәа-ду ахы иакәйтәхтәит, иаанахкылеит. Убри инакәырццакны, хаҕацәа еигә-нышәар ахәап, халахысра иалагеит, ареактивтә снариад хәа иҕоу ала, хәа-хашья ыҕамыт, аснариадкәа шхахац икахауан. Дара ракәзар, шндук аҕны блиндажшәа акы ҕатаны ирым-ман, хытдәахьртас. Абри аҕны аҕны пьтфок цахьан, пшьык аанханы иҕан. Дара аҕагылара гәгәа ҕартҕейт. Хара хтәкәа жәохәык ркынза аҕны иеихсуан, аха рхы рырымтәзегит. Лабрантә ерманьык дхадцын, ихьз сгәалашәом, уажьшья арт нхартҕейт ихәан иоура шоураз дәагылан, ашта агәтан днәиуан, инаигәыдцан дыршьит.

Абри аҕны Гена ари ажәылара далахәын. Дызвыршьяаз ишызцәа ишырхәо ала, даакәымтцәкәа ахысра даҕын, ипатронакәа анынцәа, ишьам-хы нарсны иабцар еитцатаны дхы-сырҕ даньшагылоз, аға иаатиркьаз ахызатдә илахь иакәшәеит...

«Абцар уаҕа исыпшаауейт»

«Геней сарей пшьбаҕа шықәса раҕын ихабжьаз. Уи шәагаала оумак дауымыт, аха агәаҕь зытзз, агәым-шәара злаз чкәынан», – абас иажәа далагеит Аңьынцәтәылатә еибашьра аветеран, «Ағәымшәараз» амедал занашьоу, иахья Лашькьындар ақыта ахадас иҕоу Иура (Азамат) Цәыңь. Уи иазгәеитейт айшьцәа Амирани Геней Габелиаа зхатә цьабаала инхоз-инцү-аз шракәыз. «Ашызара-ақәлара аҕны аҕарахәа ауааы ивагылон, ры-ламыс цкьан, пату-хатыр рыкәын», – ихәоит уи.

– Айбашьра рағхьатәи амшқәа рзы ахьыргәәртәкәа цьаргы еиҕка-азамыт, избанзар хашьтахь Цагера ыҕан, хаварахь Кәачара ишыртахыз иалан. Аха Кәачара антәрцәа ашьтахь, хәычы-хәычла ахьыргәәртәкәа еиҕахкаауа халагеит. Аҕхьатәи амшқәа рзы, Иура Какалия – Аңсны Афырхатца, айбашьраан итахаз, убри инапхгарала ана-ара аҕагыларакәа мәапаагон. Аха уи ус имариамыт, избанзар иахьхакәшоз хаздыруамыт, иахьтыҕантәкәаз аҕнытә, хкыта бзи-аны ирдыруан.

Мыкә-совхоз еиҕкаан агәып, иахьынзасгәалашәо «Алан» ахьзын. Иура Какалия напхгара айтон. Аҕагы-ларакәа имәапаагоз зны иманшәа-лан, зны илтцәадан. Убас хтыск сгәа-ласыршәарц стахуп. Ноиабр мзазы акәын, хаҕа хашхьамтца ихарбап хәа збаны аҕагылара кахтҕейт. Цагера хақәланы «иахьыштыхуамыт» уи еилкаан, избанзар уаҕа атехника рацәаны игылан, Мхедрионаа ззырхәоз зегьы уаҕа еизахьан, аға даара иеыргәәнны дыҕкан.

Харт 80-шык инарзынапшуа хаҕан. Ускан агәып «Скарпион» маҕк рее-изыргахьан. Иура Какалия ибзо-урала иахьынзасалшоз цьапханыла хайбытан. Хәахшәит гәып-гәыпҕла, амәахәастәкәа бзианы иахдыруан. Азы унырыр, хашьтахь Цагьера ыҕан. Ускан дара атабиакәа жны ика-рымтцазацизт.

Агәыпкәа мәапцызгоз, атыпкәа бзи-аны издыруаз аҕхьагылашцәа атахын. Хатәгәапхарала ауааы далтыр акәын. Иура дагысмзтцаакәа уара имәапугит ихәеит, аха даҕеазәгы датахын. Убри аамтәзы Гена иаразнак ашырхәа дааины даагылт, абцар имазамыт уи аамтәзы, Ф-1 хәа ззырхәо арткәац-гак икын. Цоит, аха абцар умазам ххәеит. «Абцар уаҕа исыпшаауейт» хәа нхатеймит. Агәра гангы дыҕкан ишипшаауаз ала.

Жәибжьык ауаа хартан хрышьтйт. Атып аҕынза анеира ус имариамыт, ихаланы ипшыхәны илбаатәын. Хаҕацәа ракәзар, зны-зынла иааи-ны азхькә аҕынгы итәалон, 200-300 метра раҕын дарей хареи ихабжьаз.

Харт хадтца анагаразы иманшәа-ланы хтып аҕынза хнейт, хажьыпшуа иахбоит, убра шнык гылан, столк ры-ман, аууы рыхга еилан. Харт хапшны хтәан, адтца хазпшын, арахь храциагы аус амуит, агәыпкәа хаймадара маҕк еипкьейт. Гена абрака игәы иамукәа,

хусқәа еитцахар хәа дшәаны ххысуе-ит-ххысуейт хәа дахыццәкуа далаге-ит, рағхьа ихысызгы иара иоуп. ХАри аҕны имәапаагаз ажәылара страте-гиатә цакык амамзаргы, убри нахыс хаҕацәа ишыртахыз хкытәкәа изры-ламлейт, ишәо иалагеит.

Хус ҕатаны хашьтахька ханыхы-нхәуаз хазлааз амәа ала акәымкәа, азәык-шыҕык мәахкьан, даҕа мәак ала идьыкәлеит. Гена уи аниба, игәы иамукәа дрышьталаны ирхынхәны, еи-цыз азәгы акгы хмыхкәа хтып ахь ххынхәит. Уи ашьтахь Мыкә-совхоз иа-нақәлоз аҕны Гена убратцәкәа абцар игейт. Уи нахыс нкылашья имамыт.

Ииуль шба рзы дтас ихадын Цаге-рей Тамшыи рыбжьара амәа аанкыла-ра. Амаамынкәа рпитомник ахьыҕаз атып аҕны даараза атагылазаашья цәгыан. Еиҳаразакгы аҕстбаракәа ахьыкалаз, иахьыуадашхаз жәымшы инкылань иҕаз ахьыргәәртәкәа ркы-ны ауп. Избанзар, Цагера амәа анк-ха, арахьынтәи ажәылара аныкала, Қырттәылантәи иаарыштыуаз зегьы абратцәкәа инкылатәхейт. Абри аҕны атрассаҕны ханцәырт, хара атыҕантәи ачкәынцәа хапхьагылар ахәеит, избанзар атыпкәа хдыруан. Атып здыруа уаҕхьа дангылоу ахымәагашья даҕа-кала икалоит. Абракаҕы загьрағхьа инеиз агәып дрылахәын Гена.

Апитомник тәрцәны хашьтахька ханыхынхәуаз, атрассаҕытәкәа ха-ҕацәа атыпкәа ылхны реыртынчы итәан. Убарт хгәыпкәа иреихсуа иала-геит. Абрака Гена иашья аиҳабы Ами-ран (Америкәа) идыршәыз арткәац-га дахәит.

Шыыбжьоньнза хусқәа зегьы ҕа-даны хайлгахьан. Гена иоуп зегьы рағхьазәгы игәазтаз, шоукы ана-ара ицәыркьа-цәырасуа ишнейуаз. Там-шьяа рганахьала «Душетиатәи» аба-талион тәан, убри абаталион ауп хара хгәып рәагылара зыкәшәазгы. Нас илзеилкаахаз ала, уи агәып акынты азәык-шыҕык рыда уааы днымхазе-ит. Ажәакала, Гена ицәыркьа-цәырасуа иибаз хрышьталап ихәеит. Аха усқан еилкаамыт урт хара хтәкәа ракәзу, мамзаргы хаҕацәа ракәзу. Гена игәы иамукәа сара сҕоит ихәеит, иара ибзо-уралоуп убрахь албаара злакалаз. Ха-ра уахь анеира хуалзамыт, уаҕа даҕа гәыпкә аус руан.

Хееибхәтәит жәохәык ракара ачкәынцәа. Атып тәрцәуп, уеизгы-уеизгы икалари хәа агәанызаара хаманы хңеиуан. Уаанза аҕацәа жәа-хәык хамбазакәа имәахытцхьан, атыхәтәантәи иааиуаз хөык-пшьык роуп Гена илапш итәшәаз. Уажьшья иаанахба дара шракәыз, аиҕахысра ха-лагеит. Азныказ ицаз цьахшәеит, аха ашәаҕы атыпкәа аанкылан иахьыпш-ны итәан. Аиҕагылара гәгәа калейт. Абри аҕны абрака гәгәала дырхәит Машыш хәа зархәоз Едик Ашба, уи деиқәхот хәа азәы игәы ианагомьт. Сашьей Малыши пьтк инашьтны ауп реихсра ишалагаз, сашья ииквы апу-лемиот еиҳәтәашәан, изымхысит. Ре-ваз Гергаи ихы данәаха, арткәацга аҕеыха ила иаахейт, Генагы убрака

дтәан, Омар рыцхагы. Апулемиот ахьейхәтшәәз азы сашья иеихсыр хәа дшәаны Гена даакәымтцәкәа ахысра даҕын. Ипатронакәа анынцәа, сара спатронакәагы ндәеит, Омар итәгы, ихаҕсахуейт хәа хшаҕыз, Гена даньшагылоз иҗсыртәтәкәа ахы ақәшәеит, дагызымхысзейт, акы ихәарцгы итаххейт, аха...

Абри атып аҕны шыңьа хәккәын-цәа хцәыршьит, хөык хцәырхәит. Жәаахәык заанатц ицахьаз хкит, рабцаркәа шьтартҕейт, рнапкәагы ирәахейт.

«Есымша сара усызтодаз, нан!»

Лашькьындар ақыта иалтыз Геней Амирани ибзианы издыруаз, Гена класск аҕны атцара ицытцоз ишыза Мурман Шармат атаацәара ртоурых даҕәыламлакәа, хазвымсшаз хтыск еиҗеихәеит.

Цхьынцҕар айбашьраан иахтна-газ усгы зегьы ижәдыруа ауп. Шама-хамзар, ашңкәа зегьы блын, азәы ин-хара-интцара дахыло хәа иҕамыт, аға джышшуа ақыта далан. Ақыта иалтыз напышәәлалатцәкәа аға иғагы-лан. Итахон атҕейцәа. Аха рабштра рнышәынтракәа рҕы анышә иамар-дартә еипш аамта ыҕамыт. Убас, Гена дантаха, икыта гәакьаҕ изкәаып ҕа-лартә еипш атагылазаашья зыҕамле-ит, анышә дамәрдеит Тхьына ақытан, ианшьцәа рнышәынтракәа рҕы. «Айбашьра ашьтахь, Гена рыцха иҗ-сыбаҕ икыта гәакьахь ианейтаргөз, иан сифаңшыр стахуп лхәеит. Шьо-уы иатәхым, итәсым рхәеит, аха лҕа длымбар лымуит. Днаиҕаңшын, «уара есымша сара усызтодаз» лхәеит...», – хәа азгәаитейт Мурман Шармат

«Уара амаиорра устоит»

Тхьына ақыта иалтыз, Аңьынцәтәы-латә еибашьра аветеран, «Ағәымшәа-раз» амедал занашьоу Рамин (Мика) Цьелиа айшьцәа дырзаатгыло иазгәе-итеит урт ршөыңьегы ахахә ишафызаз. «Айшьцәа аҕсуа гвардиа иалан. Енак, агвардиа иалаз зегьы рееизганы Аңс-ны Рағхьатәи Ахада Владислав Григо-ри-иҕа Арзынба ипылон. Владислав Арзынба ачкәынцәа азәәзәала аҗс-шәа рахәо дшшнейуаз, Гена днаид-гылеит. Иара аурыла зегьы дрейтцан. Ижәәхәыр инапы ныкәйтцан, «уара амаиор ичын устоит» хәа иеиҗеит. Убри нахыс Маиор хәа хьызышварас иархәон», – ихәеит Мика Цьелиа.

– Амиран (Америкәа) иакәзар, даа-раза инапы ҕазан. Айбашьра ианалага, абцар абаказ, еиҳаразакгы Мрагы-ларатаи афронт аҕны. Убри аҕнытә, Америкәа айбашьра рағхьатәи амшқәа инадыркны инапала икаитцаз «обрез» хәа изышьтоу икын, хаҕацәа абцар рымихаанза. Амиран ианшьцәа акыр дырзааигәан, иухәар ауазар, иҗста-заара абжа зегьы Тхьына ихигейт. Цхьынцҕараа ракара Тхьынаагы ха-идыруан, игәыбылра хаман. Иара убри азакахап айбашьра ианалага, Тхьынаа дхавагыланы дзеибашьуазгы.

«Февраль 27 рзы арадугтәи ахь-хартәҕы ажәылара калейт. Абри аҕ-ны хөык Тхьынаа рыцкәынцәа тахе-ит. Дтахеит агәып «Каскад» акомандир Михаил (Мишка) Кәыркәнаа. Убасқан хааилацәажәан командирс дҕахтҕейт Амиран Габелиаа», – ихәоит Мика.

«Тамшьтәи ажәыларан азәы-затцәыкгы ихаздарзомыт ажәылара шыҕалоз. Ицатәуп хәа адтца хаун хце-ит акароуп. Хнейт Цхьынцҕар, Қарбей Чаблах дахьынхоз. Арака шамахамзар Очамчыра араион акытәкәа ркын-тәи хәккәынцәа, Ткәарчалынтә ухәа зегьы хайкәшәеит. Абри аамтәзы абра дыҕазамыт Америкәа иашьейтцы Ге-на. Уи асия данзамыт. Аха асия саным хәа дымпшзакәа, дааины ишызцәа днарывагылеит. Иавтомат акәзар, да-ра напҕазәамзи, апласмас иамаз ам-хны, ахья иалхны, лакла ишәны ашь-хәа атаны икын», – ихәоит айбашьы.

Ашамтәз, асаат пшьба рзы ажәы-

лара иалагеит. Хыхь ишазгәахәаыоу еипш, ари аҕны даараза аиҕагыла-ра гәгәа цон. «Иаауаз амашьынакәа аурыштызомыт хәккәынцәа. МАЗ амашьына ду иааиуаз Барганцьи-аа рхәы ианаахалоз иааныркыле-ит Цхьынцҕараа, убри аанкыларак-ны дыҕан Гарик Габелиа. Амашьына иакәтәаз рнапкәа ирәаханы итытйт. Зегьы хзышьтәз абцар акәын.

Убри аҕны автомат ауаара искын, Америкәагы абцар имазамыт. Ама-амынкәа рпитомник ахьыҕаз аза-аигәара иааныркылаз амашьына аҕкәәхәа аиҳсра иаҕын, убри аамта-зы Америкәа сара сҕоит, автомат аазго-ит ихәеит. Умцан, уршьюейт схәеит, аха имукәа дҕейт. Анашс, излеитейхәаз ала, дахьнейз ЗИЛ амашьына ашә ана-аирт, амашьына аҗскы зкыз дышны дтәжьын, иватәаз аграната амацәаз ахыхны икын, иеҗеиҗәарц. Ари аниба, иаразнак амашьына ашә иркит, аха иҗкәаз аҕеыха дахәит. Уеизгы ишьа-пы дыкәгылартә дыҕан, илымхәкәа ашья ртытцны ишцозгы, дышхәыз-гы, дзышьталаны дцаз абцар на-ак-аак икны дгәыргәтәцәа иманы даа-уан», – ихәеит Мика Цьелиа. Америкәа даньрхәз аҕны, сааткгы бжымскәа иашья Генагы дтахеит.

«Айбашьра ауп ахацәа цөырызго»

Аңсны Аңьынцәтәылатә еибашьра аветеран, «Ағәымшәараз» амедал занашьоу, Тхьына ақыта ахада Роман Кәыркәнаа айшьцәа – айбашьцәа дыр-заатгыло ихәеит урт даараза ахатцара злаз шракәыз. «Айбашьра ҕалаанза уи-акара иахьымдыруаз ауаа, айбашьра иаанарҕшит. Айбашьра ауп ахацәа цөырызго», – ихәеит Роман. Уи иаз-гәеитейт айшьцәа злиааз атаацәара зхатә цьабаала инхоз-инцүаз шракәыз. «Америкәа иакәзар, даньхәычыз ашкол Тхьына дтәан, атаацәара дана-ланагалагы Тхьына дыҕан, зегьынцья-ра дхалахәын. Иара убри азакахап айбашьраангы Тхьынаа дхавагы-ланы дзеибашьуаз. Насгы айшьцәа гәакьақәа гәыпк аҕны реицыҕазаа-ра еиҳа ашәартара атәзар ҕалон», – ихәоит ақыта ахада. Иара убасгы иаз-гәеитейт, Амиран айбашьра ашьтахь иаамтәкәан иҗстазаара дшалтыз. Атаацәара далалахьан. Шыңьа еициз ачкәынцәа драбын. Ачкәынцәа руазәк иаб иашья Гена ихьз ихьзуп.

Айшьцәа ргәалашәара иалахәыз Аңьынцәтәылатә еибашьра аветеран, «Ағәымшәараз» амедал занашьоу, иахьатәи аамтәзы Тхьынатәи авзвод акомандир Алиас Торчуа иазгәеит-ейт шыңьа айшьцәа тәацәарак аҕын-тәи иаадырпшыз афырхатцара атәы цөырганы ишхәалатәу, дара реицш егырт зызбахә хәамгы. «Иувыршья-аз, иувагыланы иеибашьуаз итәы ахәара атахуп. Аамта цоит, агәалашәарақәагы маҕк иҗсыҕеит, зыбла иабатцәкьаз имхәар, цьара кыпхьк ианахәмтар, аҗхьака урт ахтыскәа еицакхар ал-шоит», – ихәоит Алиас. Иара убасгы иазгәеитейт, айбашьцәтәкәа, ииаша-ны айбашьра адәаҕы аҗабаа рацәа-ны избаз, дара рхала рхазы акгы ше-итарымхәо, уи ахатцара иатәым хәа иршьюит. «Айбашьра ахәмтәтә бгыц ахартәара даара иуадашуп иахья, ауааы икаитцаз иара имхәозар, ивагы-лаз, ивыршьяаз ихәозар ауп. Убри иахкьаны иахья иалкаамкәа инханы иҕоу хайбашьцәа даара ирацәафуп», – ихәеит аветеран.

Айшьцәа Геней Амирани Габели-аа даараза аҗабаа рацәаны ирбейт рыпсадгьыл азы. Гена ихы ақәитҕейт. Иара зынзаск дкәыпшзан, атаацәа-ра даланамгалацызт. Амиран иакәзар, ишызцәа, иқәлацәа ишеитархәаз еипш, айбашьраҕы гәгәалатцәкәа акәым-заргь шынтә-хынтә ахәрақәа иоухьан. Аха саатк иадәмхаргы ишызцәа аа-нимыжыцызт. Айшьцәа ашыңьагы рыпсадгьыл ахьчаразы иранашьоуп «Ағәымшәараз» амедал. Айшьцәа Ге-ней Амирани Габелиаа ргәалашәаразы еиҗылаз ршөызцәа еиҗаҕакны ирхәоз акакәын. «Урт зеибашьуаз ахәмтәкәа рзы акәзамыт, аха еиҳау айбашьратә хәмта иапсору роуп!».

Актиор, амшынуаф

Аказара ауау

Алиса Гәжә-пҗа

■ **Инеипынкылары 50 шықаса тудейт Аңсни Адыгатылеи зеапсаттәыз артист, Аңсны Аңынцтәыләтә еибашыраан имшынуафхаз аибашыра аветеран, «Агәымшәаразы» амедал занашыу аполковник пхыатәа Лаврик Давид-ипа Ахба апсуа театр асенафы еи-уеипшым ахафсахыкәа наигзо-иҗтәи, апсуа милаттә җазара аматц азиуеиҗтәи.**

Аңсадгыл аикәырхара анатах-а, агәаҗреи агәымшәареи аарпш-ны Аңсны атҗеицәа рыгәтә игылаз, абафхатәра злуо актиор ахзыр-гара зцәафам уафуп. Лаврик Ах-ба иакиортә җазареи, чыдала, иеибашыратә мҗеи ирызкны ха-иҗцәажәара азыныказы, мап аҗеи-кит, аха нас дазааит.

50 шықаса рыфунтқала Лаврик Ахба апсуа сценафы иаарпшхыу, җазара харакыла инаигзахыу ахафсахыкәа еиуеипшым. Урт иру-акуп: Ф.Искандер ишымтә иалху аспектәкль «Махаз» аҗны – аҗах-ма-да ироль; Е.Шварц ишымтә иалху «Ахынцқар җантәз» аҗны – ак-тәи аминистр; А.Грибоедов ишымтә «Зыхшыф зызырцхароу» – Сколоз-бов; П. Кальдерон ишымтә «Аңс-та-заара пхызуп» – апринц Астольфо; «Кьоцәаа ртызшәа» – (К.Гольдони); «Гәараҗаа рписар» – (М.Бҗажәба) ухәа убас егыртгы.

Атеатртә җазара инаваргыла-ны Лаврик Ахба акинематография аҗынгы, Урыстәылатәи арежиссиор-цәа рызбоурала «Мосфильм» аҗны итырхуаз, зметраж кыафыз афиль-мкәа: «Песня гор», «Алхас и Джу-летта», «Летние каникулы», «Про-тивостояние», «Детство Чика» ухәа ркны дыхәмархейт, еиуеипшым аролькәа наигзахейт.

«Ирацәазам инасыгзахыу ахаф-сахыкәа, аха арежиссиорцәа исы-дыргалаз эпизод кыафзаргы, ана-гзара мап ацәысымкыцт», – иҗәейт уи, хаиҗцәажәара хацыркуа.

– Актиор еиҗа деицырдырыртә, дрылатцәартә аҗагылазаашыа изто аҗоуп – акино. Хаҗала, сара сзы игәыпсыршыаҗоуп, еиҗа исгәапхо-ит акино аҗны ахәмарра, афильм аҗны аҗтыхра, ароль анагзара. Ате-атртә җазара сыпсҗазаара иахәҗа-куп, 50 шықаса раахы, иахыа уажәраанза уи арҗиара салагыло-уп, сыгәгы азыбылуейт, аха акино еиҗа еиҗасшыоит, аинтерес сзатцоуп.

Атеатр аҗны, актиор лассы-лассы асцена дықәлозароуп. Еиуеипшым ажанркәа рыла аспектәклькәа ркны ахафсахыкәа наигзозароуп, асче-на ипсҗазаараны иказароуп, усқан ауп актиор ибафхатәра, иказара анеизхауа.

Аҗыхәтәантәи аамҗазы, еи-уеипшым амзызкәа ирыхыҗа-ны, асценафы уахыҗы-еынгы аҗа-заара анатаху аамҗазы, хара

иуарла-шәарланы, шықәсык ахытә 5-6-нтә хцәыртцау халагеит. Ас еиҗш ахымшапҗашыа, аҗагылазаашыа, аҗа-зара аҗиара, аизхара иапырхаҗо-уп, актиор ибафхатәра аарпшра, азыргара, ипышәархара алнаршом, – дхәаҗәажәон уи.

Зҗазарала апсуа театр арепер-туар зырбеио актиор иажәакәа ры-ла, аспектәклькәа рацәазароуп. «Еи-цырдыруа адраматургцәа рписакәа аспектәклькәа рылхны рыкәыргы-лараан, арежиссиорцәа рҗазыр-шәозароуп, апсуа хымшапҗашыа иа-зааигәоу, хгәыжәла иашыашәалоу арҗиамҗакәа ралпшаара. Урт апсу-а-цәа аҗынцданы ахәапшшы изна-гара», – азгәейт Лаврик Ахба.

Хаҗала, атеатртә җазара аизх-арафы, аспектәкль аҗазара ахара-кырафы арежиссиор иус шхадоу азгәаҗо, Аңсни Адыгатылеи зеап-саттәыз артист дазаатгылейт: Нел-ли Ешба, Дмитри Кәартаа, Валери Ақашба реипш иҗаз, зус бзианы из-дыруаз арежиссиорцәа хатәрақәа аус рыцура насыпс Анцәа ду иши-атәеишәаз. Аха, режиссиорк иах-сабала, иусуратә знеишәа еиҗа игәы ишақәшәоз, иагышаликаауаз, акыр шықәскәа инеипынкылары аус зци-уаз Валери Ақашба.

Лаврик Ахба актиортә җазарахы ихыапшра шықалаз хҗеитҗеиҗәейт Аңдандаратәи абҗыратә школ да-налга ашыҗах, аханатә И.К. Карпен-ко-Карого ихы зху атеатри, акинои, ателехәапшреи Киевтәи рмилаҗтә университет дталарц шизбаз, аха уи ашықәсан аурыс сектор ахыыкамлаз аҗнытә, ихы ззыкыз арежиссиор иза-наат аиуразы иҗара залымшакәан дшыхынхәыз.

Апсуа драматә театр аҗны иаар-тыз астудиафы ихы пшшәарц иаб-

Исгәалашәоит, асцена сахыкәыз, даҗа планетак аҗны сықазшәа схы шызбоз, убриакара агәыхыҗ-хыҗтра сыман. Уиҗыҗеи акыр аамҗа шҗахы-о-угы, апышәа шсымоугы, рапхыатәи сгәы хыҗ-хыҗтра иахыагы исзынхейт. Вапхыа асценахы аҗыртцара агәтын-чымра ацуп...

Апсуа драматә театр аиҗхарақәа дрылацәажәо, дазаатгылейт хапсуа доуха, хҗазара Аңсны анҗыҗ ахәапш-цәа еицырдыруа иҗазҗаз, иреиҗау апхыахәқәа занаршыахыаз аспе-ктәклькәа ишреиуоу Аңсны жәлар рартист, арежиссиор Валери Ақашба икәыргыламҗакәа: «Шыапыла», «Зых-шыф зызырцхароу», «Аешыфы», «Ма-хаз», «Гәараҗаа рписар», «Кьоцәаа ртызшәа».

Аҗыхәтәантәи аамҗазы ахаф-сахыкәа маҗны ишынаигзахыоу азгәаҗо, Лаврик Ахба иҗаиҗәей-ит, гәахәарыла ароль ахыынаигзаз ишыруаку, режиссиорк иахасабала зусушыа игәапхо, маҗыана, ари аза-наат ала аҗара зҗо актиор қәыпш Гәыдиса Тодуа икәыргылаз ахыыҗкәа ирызку аспектәкль «Апринц хыыҗы» аҗны. Уаҗа уи инаигзон иахадоу – апыршы ироль.

Ааигәа, зпремиера ыҗаз, аб-афхатәра злуо арежиссиор Тамерлан Зудцов икәыргылаз, Е.Шварц ишымтә иалху аспектәкль «Ахынцқар җан-тәз» аҗны ахафсахыкәа нызыгзоз актиорцәа дыруазәкуп.

Аңсны Аңынцтәылатә еибашыра ианалағоз амш игәаларшәо, иажәа дналагеит, усқан Апсуа драматә театр аиҗабы иаҗыпуафыс иҗаз Лаврик Ахба: «Аены амш каххаа амра пхон, асаат 11 җалахыан еиҗш, атеатр аҗны имшапҗағоз аизара ааххаркәшоны, Аңсны жәлар рартист Рушны Цы-пуа даафналан «аибашыра иалаге-

жыаргеит пшра-сахыла асцена дша-наалоз гәазҗаз, Лаврик Ахба ишната иаҗааз асасцәа. Урт атеатр иадхәалаз, аматц азыуаз, руазәк еиуарала ирза-аигәаз Олег Лагәлаа иакәын.

Уи акәхейт, апхыаҗа иакиортхара-ны иҗаз Лаврик Ахба, мызкы даҗах-ны атеатр аҗны иаартыз, аусура иа-лагахыаз астудиахы днҗейт.

Аҗазыҗатцарақәа рышыҗахы, акомиссиа иалаз рызбоурала, аба-фхатәра змаз аҗар алпшааны 1970 шықәсазы Қарттәи атеатртә инсти-тут ахы иршытуаз 30-шык рсия да-лан Лаврик Ахбагы.

Рапхыатәи асценафы иҗәыртцара агәыхыҗ-хыҗтра иацыз игәаларшәо дхәаҗәажәон.

– Рапхыа асценахы сызла-цәыртцыз, Аңсны жәлар рартист, аре-жиссиор Нелли Ешба икәлыргылаз Бағрат Шынкәба ирҗиамҗа «Ахра ашәа» иалхыз аспектәкль ала ауп.

ит» иҗәейт.

«Сара Киевҗа амша сықәгылан, уа Академиатә театр аҗны имшапҗаҗа-раны иҗаз агастролькәа инарыма-даны», – иҗәейт ишызцәа азәыршы реипш, Киевҗа аҗынхәрас Гәдоутәка имша ширхаз азгәаҗо.

Лаврик Ахба аибашыра ра-пхыатәи амшкәа рзы абҗыар има-мызт, аха аибашыцәеи, ахҗәацәеи фатәыла-жәтәыла реиқәыршәара-зы, Нхыҗ-Кавказынтәи иаауаз аида-рақәа зқәыз агбақәа ирықәызхуаз дыруазәкын. Асахыаҗышәцәеи ак-тиорцәеи 30-шык инарзынапшуа еизигейт агбақәа афатә рықәхразы. Анаш, Гагра ахаҗәиттәра ашыҗахы, Ешыртәи ахыргәғәартәхы дасит. Ахылапшыртә апункт аҗы дықан. Уа рацәак изымыҗахит, дымшыну-афымызт, аха избеит амшынуафрахы дасырц, аибашыраҗы ихы пшшәарц. «Марттәи аҗылары ашыҗахы, из-

дыруаз азәы исеиҗәейт катерла амшын ихылоз азә дшырҗахыз, ишеизымхоз. Апшышәа шсымамыз мхәакәан, иаразнак «сара сҗоит» – схәейт. Срыдыркылейт. Акатерқәагы хазхара ыҗамызт рапхыа, катерк сыпшаан, уи еиҗашыақәсыргылейт. Пытрак ашыҗахы, Гәдоутәнтәи хыҗы-ны: Тәниа (ихыз игәалашәом) Та-риел Цыопуеи сареи амшын ххы-лейт. Аиашазы, даара ишәартан, амшын аҗы ахыхычара еиҗа иуа-дафуп. Аха хара Гәдоутәнтәи Ақәа абағәаза аҗынза хауан, асаса-аирҗа «Тбилиси» хаиҗхуан. Иҗан амшын хазхыҗтҗны ханҗшыхәуаз-гы, аҗа иҗәартә-игыларҗа, имаза-ра ангәахҗоз. Абҗыарла хаиқәшәан, абзарбзан хыршәа, агранатаршә-га, автоматқәа, аҗыапханы, ахаир-план рҗәаага ухәа рыла хаибыҗан. Хаҗацәа хыҗкәтәаз акатерқәа «Ап-суа лаханкақәа» хәа ирышҗан. Хыы ишықәпшлак абҗыар хыыс ирымаз зегь хгәыдҗо рҗәархон, дарей хә-рей хабҗыара акырынҗә аиҗахысра гәгәақәа җалахыан. Иахаулак хрыҗә-цон. Акырынҗә адесант зхааҗахыан. Тамшә адесант анзхаағоз, хгәазҗаз хаҗацәа хаиҗхара иалагеит, аха хҗар-хара рылымшеит.

Хаиҗцәажәараан излеилахкааз ала, уи амшын аҗан шизымдыруаз-гы, дашыҗылейт, наҗынәтә аахыс ам-шын дхызшәа иҗейт. «Уанақәшәалақ, иҗаумҗо, иуызмҗо аҗгы ыҗам. Сар-гы исымҗар псыхәа сымамызт. Ама-ла аамҗа кыақәк иалағзаны снапәы иаазгеит амшын амазакәа» – иҗәейт, амшын аҗызшәа анузымдыруа, уанацәыхароу иуадафҗами амшы-нуафхара хәа ханиазҗаа.

Актиор иеибашыратә мша ра-цәак иеагәылаихаломызт, иа-ахыҗтәцәа-хҗәаны, иааркыаҗыны акәын ахтысқәа шейтеиҗәоз, аха харгы излауазала, игәылтәааны еиҗеиҗәарц азҗарақәа иахҗон, нас иниҗыыз ахәҗакәа дрызхыапшны иахәааны аиҗахәара дналагон.

Аңсны Аңынцтәылатә еи-башыра ашыҗахыгы, аибашыра аве-теран амшын аанимыҗит, актиортә җазареи иареи еилеигзон. Ақәа араион Амшын база Ахеилак аҗо-мандирс дықан. Ажәакала, аибашыра ашыҗахы 27 шықәса инеипынкылары амшын ихыз ахәахыҗафцәа дре-иуан. Иахыа аполковник пхыатәа амшын ааниҗыит, уанҗа еиле-игзозҗгы, уажәы актиортә җазара аматц азиуейт.

Хаиҗцәажәара ахыркәшамҗаз, хазыпшзамкәан, еимгеимцарак ала игәалашәаз хтысҗ дшаргәаҗеиз убаратәы, азыныказы, дгыларц иеы-назикит, нас ашышыҗхәа итыпәфы днәтәан аибашыра ашыҗахытәи аамҗазы, амшын ахәаа ахычара иаз-кыз хтысҗ аиҗахәара иеыназикит:

«2001 , 2002 шықәскәа рзы акәу цкыа исгәалашәом, аха арт ашықәскәа руак иахыгазам.

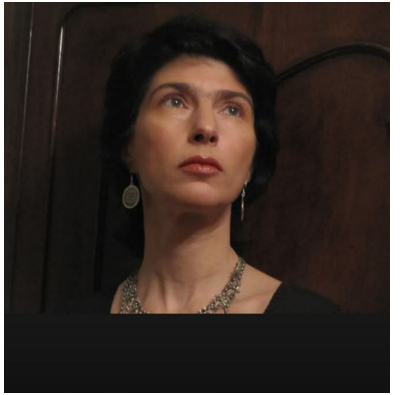
Апсызкра Очамчыраҗа хҗоит хәа акатер фыҗ хәҗәтәаны амшын ххылейт. Ауах ақәа кыдхәа иле-иуан, атыркәа псызкцәа рыҗба иац-раҳәаны хдәықаларц хәзбеит, аха амшцәҗа анырба, апсызкцәа мап ркит, ихынхейт.

Сәызцәеи сареи абҗыар аашы-җахын, хәшцоз, Егры ахәаа аҗны хназәрц хҗаҗа километр шыбҗыаз, хгәазҗаз ақыртцәа ркатер зхыганы абна рҗәартейт. Нас – уанҗәи иҗаиҗ-суа рҗәархейт, харгы аҗак рахҗейт. Ажәакала, аиҗахысра гәҗәа қәлейт хабҗыара. Хара ахыпсаҗыага ала ақыртцәа ркатер хҗәакәейт».

Нас, агәзәҗ ахы анҗара аҗахым ихәан, усқан 2 тоннак апсыз зқәыз агба, 5-шык ақыртцәа шҗаз ишиткәаз азгәаҗо, акапитан Пүт ақә-лак иатәыз, Пачқориа шижәлазгы шыгәалашәо наҗиҗейт.

Аиашазы, иҗгәҗ хыҗцәажәандаз шахгәахәуаз, «мыҗхәгы схәейт» – ихәан игәалашәаратә хтысқәа аа-икәиҗәалейт актиор, амшынуаф Лаврик Ахба. Хара иахзынхаз – ха-иҗцәажәаразы иҗабуп хәа иахәара зәҗәык акәын.

Псра зқәым Ольга Дубинскаиа

Амемориалтә гәы аадыртит

■ **Октиабр 23 даниз иамшуп аре-жиссиор, Рапхыатәи Аңсны Ахада изкны афильм аҗызҗаз, хажәлар згәыбылрала, здыррала иры-латәаз Ольга Дубинскаиа.**

Адуinei иақәлахо азәгы дыҗам, аха аамҗа хҗәахак иалағзан зышҗамҗа илашаза алгара зыл-шаз псра иқәзам.

Ольга Дубинскаиа Урыстәылатәи арежиссиор, ажуриналист нага, апоет, афототыхы, Аңсни апсуа жәла-ри гәыкала ирзыҗаз, аамҗа кыақәк иалағзан илиллыршаз рацәоуп. Уи лахәтырз Ақәа дахынхоз аф-ны аҗы иаартуп амемориалтә гәы Аңсны анацәа Рхейдкыла анапх-гафы Гули Кычыба лидеала. Ав-торс дамоуп Аңсны зеапсаттәыз асахыаҗыхы, аскульптор Витали Цыениа. Иара убас ари аидеиа иад-гылейт Ақәа ақалақ ахада Тәмыр Агрба, аиҗкаара «Аруаа».

Ахәтыртә гәы аартрахы иааиз арежиссиор иааигәаны дыздыруаз лшызцәа рҗәахыа игәалашәарақәа рыла дықәгылейт Аңсны Афыр-хатца Аслан Кобахыа. «Ольга Ду-бинскаиа хара хзы иналукааша хатароуп, Владислав Арзынба изку афильм «Владислав игәхыагара» зыхызу автор, сара сыхәҗаахыла лара дрыдыскылоит зхәтәгәапхаа-рала и ааны зхы хәхҗнызҗаз Афыр-хатцәа-аибашыцәа. Дарбанзаалак ауафы иҗаитцозароуп иидыруа, имч зықәхо, Ольга Дубинскаиа акульту-ра аганахыла икалҗаз хара хзы аҗак ду амоуп. Лара леазылкит иа-гыллылршейт Владислав ду изкыз афильм апҗара. Аңсны акультура аминистр иаҗыпуаф Динара Смыр илхәейт Ольга Дубинскаиа лыбзо-урала апсуа театр актиорцәа хара аблокада ханҗакыз, агастролькәа ицаратәы ишықалаз.

Анацәа рхейдкыла иалахәу Заи-ра Цыопуа-Лагәлаа илгәалалыршәейт Ольга иҗахаз ранацәа дырҗааны дышрыҗәажәоз, Владислав изкыз ахәамҗакәа ахыбырлаш еиҗш ише-идылкылоз. Ауаажәларратә усзүоу, апоет Геннади Аламиа икәгыларәҗ иҗәейт: «Ольга Урыстәыла лып-садгыл шакәызгы, лыҗсы-лызб-жак Аңсны иадхәалан. Иахыа де-иҗахыынхәейт арахы, Ахәтыртә гәы лыхызала аартра хәхҗны-қалақ агәтаны иҗаку успшыоуп».

Лара Урыстәыла аимадара дуқәа шлымаз, ишылшызырфуаз аз-гәейҗейт апоет, ажуриналист Влади-мир Занҗариа. Уи ус шакәыз хыҗрит хҗеатр Болгариа, Швейцариа иан-дәықәҗаз агастролькәа рзы. Иара длыҗцәажәахыан Махачкала, Ма-иқәап, Нальчик, Краснодар, усқан акультура аминистрс даныҗаз. Лара изныкымкәа иқәлыргылахыан Аңс-ни Нхыҗ-Уапсҗылеи рыцхыраара-зы азҗаара. Зегь реиҗа зҗазкуа хара хзы иапылҗаз афильм Вла-дислав ду изкыз ауп, – иазгәейҗейт иара.

(Алгарҗа 6-тәи ад.)

Алиса Гыцба ллабораториатә конкурс

Иреигькәаз алпшаан

Наира Сабекиа

■ Сынтәа пшышыкәсоуп ари Жәларбжьаратәи аконкурс имџапысуеижьтәи Аңсни Урыстәылеи зәаңсзтәыз артист, хәхьырхәага Алиса Гыцба лнапхгарала. Уаанза џ-тәылак – Аңсни Урыстәылеи ракәызтгьы иалахәыз, сынтәа ари аконкурс 8 тәылак рхәтарнакцәа рәаладырхәит, зынза џышәџыуаак ркынза рхыңхьазара назон иалахәыз.

Аконкурсаџ иаиааиз ахамтәкәа ранашьара иазкыз ацеремониа аар-

туа, афилармония асахьаркыратә напхгаџы, амузыкатцәаџы Есма Ые-ниа дазаатгьылеит аконкурс амџап-гара Аңсны акультура аңсзәаараџы атып ду шааннакыло. Илхәеит иара убас, ари агала-концерт ала ишалым-го рыкәгыларакәа. Уи иаңцдахоит Аңс-ни Урыстәылеи рыкәлакькәа ркны.

Рапхьаза асценахь даалыпхье-ит аконкурс иаиааиз Агран-При зауз Александр Широков, иара убас ипшәма Анна Иуркус – афортепиано, инарыгзеит Рахманинов иаңцдамтә «Дисонанс».

Уи ашьтахь асценахь дцәыртцит аконкурс аиџкааџ Алиса Гыцба, ла-ра лнапы ианыз амиссия хараки, иалкаахаз ахамтәкәа ранашьаразы. «Аоператә ашәахәараџы» аџбатәи апремиа ланашьан Катрин Велас-

кес (Никарагуа) уи длыдныхәа-ло лнапәџы илиџеит Аңсны адә-ныкатәи аусқәа рминистр Олег Барцыц. Аџбатәи атурахь инеит 143-џык анагзаџцәа. Иара убас ахыр-кәшамтәз икәгылеит Аңснытәи Ахәынтқарратә акамертә оркест Давид Терзиан инапхгарала, Крас-нодартәи асимфониа тә коллектив Раушан Иакупов напхгара ззиуеи.

Ахәшьара аҗаразы иалхын ака-демиатә җазараџ еиңырдыруа Ев-гени Хохлов зхыңхьазараџ дьҗаз амузыка аңцәџцәа.

«Аоператә ашәахәара» аноми-нацияџы актәи апремиа ранашьан: Екатерина Мишинеи, Андреи По-пови. Аџбатәи апремиа – Иури Фельдшерови, Екатерина Веласке-си. Ахцатәи – Анастасиа Поповеи, Наталиа Цвирскаиеи, Светлана Луб-ковеи. Ахцатәи апремиа еиңеиџыр-шеит Ернест Сулеиманови, Полина Тихоновеи.

«Аккомпанемент аҗазараџы» – актәи апремиа Александр Широ-ков, аџбатәи – Александр Егорови, Анна Катеневаи, ахцатәи апремиа Георги Манзурови, Емилиа Монта-ии. Ахамтәкәа ранашьара ашьтахь, аконкурс иалнакааз имџапыргеит агала-концерт.

Аңсни Урыстәылеи зәаңсзтәыз артист Алиса Гыцба илхәеит ари ала русура шыхдмыркәшо. Апроєкт ахәаакәа есышыкәса аеартбәауе-ит. Уи аҗар рзы рҗиаратә лагамтә дууп. Арака аицлабра, аеалархәра дара хымпада ирнәтоит адырра, апышәа ду. Аиааирагьы алыршахо-ит аҗыбаа, җымкрада ахы аус аду-лара иабзоураны.

Кавказтәи адомпеикәа – Аңсныка

Рапхьатәи аилатәара

■ Аңсны Кавказтәи адомпеикәа реиҗарҗиара иазку аңсуа-аурыс усуратә гәып рапхьатәи реи-латәара мџапысит Акәа.

Адомпеикәа рырҗиара-зы иманшәалоу тыпны иалхуп Псхәы-Гәымстәти ахәырпсарра. Аиңыларә иалахәыз адомп-еикәа реиҗарҗиаразы Псхәы-Гәымстәти ахәырпсарра азыр-хиара иадхәалоу азцааракәа ирылацәажәеит.

Рапхьатәи адомпеикәа ахә-ырпсаррахь раагара азңхь-агәатоуп 2026 шыкәсазы лхәеит «Урыстәылатәи ахәырпсарракәа рцентр» анапхгаџы ихаҗыпуаџ Ольга Кревер.

«Ишьақәыргылоуп 2026 шы-кәсазы Аңсныка иааргараны икоу адомпеикәа рҗакырҗа. Иа-зпхьагәатоу аусмџапгәтәкәа ры-нагзаразы шыаҗа-шыаҗа аплан рхиатәуп, уахь иаңцанакуеит адом-пеикәа ахьтаркуа разырхиара, ашәарах раанкыларә, урыстәы-латәи аган аҗы арахә рхакьым икәынтәи ашәкәкәа реиқәыршәа-ра, ахәаа ахысразы аусшәкәкәа роура ухәа убас ирацәаны. Абарт зегьы еиқәыршәатәуп абцарамза 15-нза. Ихамоу аҗәхәара инақәыр-шәаны аплан аиқәыршәара хәа-захшәоит», - лхәеит лара.

Аңснытәи иарбоу аил-ацәажәара рхы аладырхәит ае-кологиии аңсабарахьчареи рзы ахәынтқарратә Еилакы ахан-тәаџы Савели Чыганаа, аеконо-микатә политикейи, аинформаци-атә технологийеи ирызку жәлар реизара аилак ахантәаџы Ре-зо Занҗариа, Аңсны атцәара-дырракәа Ракадемия аекологияи Аинститут аиҳабы Роман Дбар, абнатә нхамџазы Ахәынтқар-

ратә Усбарта анапхгаџы Анзор Ашәхәатцаа, Ахәынтқарратә вете-ринартә матцура Аусбарта анапх-гаџы Роман Ыюпуа, Псхәы-Гәым-стәти ахәырпсарра аиҳабы Вианор Аџзба.

Урыстәылатәи аган ахьзала иа-лахәын «Урыстәылатәи ахәырп-сарракәа рцентр» анапхгаџы ихаҗыпуаџ Ольга Кревер, Чыдала ихьчалатәиу атыпкәа реизырхә-разы Урыстәыла Ахәынтқарратә политика адепартамент анапх-гаџы ихаҗыпуаџ София Толкачио-ва, Аңсабарахьчареи аекологиейи жәларбжьаратәи, џ-ганктәи аусе-ицуразы Адепартамент акәша аиҳабы Наталиа Рошина, «Х.Г. Шапошникова ихьз зху Кавказ-тәи ахәынтқарратә хәырпсар-ра» анапхгаџы ихаҗыпуаџ Ни-колаи Ескин, «Х.Г. Шапошников ихьз зху Кавказтәи ахәынтқар-ратә хәырпсарра» аусзуџ хада Сергеи Трөпет.

Аңсны аекологиейи аңсабар-ахьчареи рзы Ахәынтқарратә еи-лаки чыдала ихьчалатәу атыпкәа реизырхаразы Урыстәыла ахә-ынтқарратә политика Адепар-тамент анапхгаџы ихаҗыпуаџ Со-фия Толкачовеи рнапы атцаршит Аңсны-Урыстәылатәи аексперт-тә усуратә гәып актәи аилатәара аңкаантца, уи азкуп Урыстәылатәи Афедерация акынтәи Аңсныка ашьхатә домпеикәа раагара.

Псра зқәым Ольга Дубинскаиа

(Алгартә)

Аңсны жәлар рартист Кыасоу Хагба игәалаиршәеит Ольга Ду-бинскаиа рапхьаза Владислав Арзынба икны даннеиҗаз, насгьы игәалаиршәеит Аңсны зычкәын-цәа тәхаз анацәа «мама» хәа рзылхәон.

Урт рышкә даннеиуаз, уи ашьтахь ихьааган лара аџны дыштәуоз. Лара Лыхнытәи аны-хаҗааџ Чычба адгьыл литахьан, убаскак гәыла-псыла аңсуаа дхә-латәеит. 13 шыкәса иртәгзаны лыпшәма Дмитри Минченоки ла-рей ихәзгәакьоу, хаштә зқәым хәтарақәаны рхы аадырпшит. Лара дылтынхейт зҗаб хәычык. Хцаскәа тцәаны лхәычы длаазон. Лых-наштә даннеиуаз атцла лнапкәа акәыршан лхәычгьы ларгьы абри амч ду амоуп абри хәикәнархо-ит, шәаргьы абри шәеикәнархо-ит», хәа лхәон. Ажәа «тцасым» ла-ра лзы акратцанакуан. Кыасоу Хагба ихәеит убас лара илызку, лҗыба-ақәа зегьы ирызкны аматериал ду аизгара ишаџу, лассы ишәкәны ишыҗрыжьуа.

Н. Санцба

Ажәытә напҗазарақәа еиқәырхауа

Ацәыргакәтца

■ Аңсны абҗьаркәтцаџцәеи ажьыцәеи Реидгыла ацәыргакәтца мџапысит Акәа.

Аңсны абҗьаркәтцаџцәеи ажьыцәеи Реидгыла ахантәаџы ихаҗыпуаџ Рауль Кобахьиа иаз-гәеиҗеит ацәыргакәтца есышыкәса ишымџапысуа, аҗазәаа иреигьу ру-сумтәкәа афонд аҗы ишаанхо, анаџс

ацәыргакәтцатә зал аиџкааразы.

«Аидгылаџ уажәы 15-џык ркынза ыкоуп – ажьыцәа рыдагьы иалахуп атоурыхтцәаџцәа, архео-логцәа, аетнографцәа. Икоуп жәытә традициала ацәа аус адызулогьы», – ихәеит иара.

Кобахьиа иазгәеиҗеит, Акәатәи абааш аџада-мрәтәшәаратәи аганкәа руак атцакыраџы ише-иџкаахо аекспозициатә зал, уака аҗар адырра җыцкәа рыҗаразы ишымџапыргыло аҗазара-класскәа, алекциякәа.

Иара убас, аҗааџцәа ирыдгала-

хоит абжьаратәи ашәышыкәсақәа ирыҗаркуа атоурыхтә артефактқәа – ахәымпалкәа, ахәызбақәа, аҗьаз иалху аиҳақәа, анапхатцәкәа.

Иалкааны ахшыџызышьтәра арҗеит асахьаҗыџы Баҗал Ыа-пуа еиҗашьақәиργылаз ахысџы ихәҗсахьа, уи ихыци, ихәымпали, иматәеи, иабҗьари релементқәа.

Ацәыргакәтца еиднакылеит ҳа-амтәзтәи аҗазареи атрадициеи. Уи абзоурала асасцәа ажьира иадхәа-лоу аматәаркәа ахьырбаз инавар-гыланы, аҗазара-класскәа рхы ры-ладырхәыртәгьы алшара рыман.

АПСНЫМЕДИА

Ареспубликатә хәынтқарратә усхәартә «Апснымедиа»

gazeta-apsny.info
apsnygazeta@mail.ru

аҗел: +7 (840) 226-15-75 / 226-59-73
аҗызтҗыҗ: Апсны, Акәа ақ, Ажәанба имџа, 9

Аредактор хада
Ахра АНҚӘАБ

Агазет адцала иџым астатиа ахә аредакция иазшәазом. Агазет ахә–20 маат.